

Гандзілевська Г. Б. Психолого-акмеологічний супровід сучасного мігранта у контексті реалізації його життєвого сценарію. *Пост-травматичний стресовий розлад: дорослі, діти та родини в ситуації війни*. Міжнародне науково-практичне видання / заг. ред.: І. Маноха, Г. Собчук. Том III. Варшава-Київ: ПАН-Гнозис, 2018. С. 7–20.

УДК 316.66:159.922.4

Гандзілевська Г.Б.,

к. психол. н.,

доц. кафедри психології та педагогіки

Національного університету «Острозька академія»

0982230065

halyna.handzilevska@ oa.edu.ua

Психолого-акмеологічний супровід сучасного мігранта у контексті реалізації його життєвого сценарію

У статті досліджується проблема реалізації життєвих сценаріїв українських мігрантів у акмеперіоді крізь призму соціокультурної адаптації. У зв'язку з цим життєвий сценарій охарактеризовано як акмеологічний потенціал мігранта, який в умовах пристосування до нового соціокультурного середовища зазнає трансформації. За допомогою кореляційного аналізу підтверджено зв'язок між типом соціокультурної адаптації українських емігрантів, сенсожиттєвими орієнтирами внутрішньо переміщених осіб та їхніми ірраціональними сценарними установками, що дає підстави вважати останні акмеологічними бар'єрами. У зв'язку з цим запропоновано акмеологічні технології відновлення та розвитку акмеологічного потенціалу життєвого сценарію у формі Щоденника самопомоги мігранту, спрямованого на дослідження акмеологічних ресурсів життєвого сценарію засобами нарративізації, та акмеологічного тренінгу, мета якого розвинути навички досягнення акмеологічної цілі. Результати дослідження розширюють межі

розуміння причин дезадаптації до інокультурного середовища та пропонують шляхи корекції психологічних бар'єрів реалізації життєвих сценаріїв мігрантів у акмеперіоді.

Ключові слова: *соціокультурна адаптація, міграція, життєвий сценарій, акмеологічний потенціал, акмеологічні бар'єри, акмеологічні технології*

В статті досліджується проблема реалізації життєвих сценаріїв українських мігрантів в акмеперіоді через призму соціокультурної адаптації. В зв'язі з цим життєвий сценарій, охарактеризований як акмеологічний потенціал мігранта, який в умовах пристосування до нової соціокультурної середовища піддається трансформації. З допомогою кореляційного аналізу підтверджено зв'язок між типом соціокультурної адаптації українських емігрантів, смисложиттєвих орієнтирів внутрішньо переміщених осіб і їх ірраціональними сценарними установками, що дає підстави вважати останні акмеологічними бар'єрами. В зв'язі з цим запропоновано акмеологічні технології відновлення і розвитку акмеологічного потенціалу життєвого сценарію в формі щоденника самопомічі мігранту, спрямованого на дослідження акмеологічних ресурсів життєвого сценарію методами нарративізації, і акмеологічного тренінгу, метою якого є розвиток навичок досягнення акмеологічної мети. Результати дослідження розширюють межі розуміння причин дезадаптації в інокультурній середовищі і пропонують шляхи корекції психологічних бар'єрів реалізації життєвих сценаріїв мігрантів в акмеперіоді.

Ключевые слова: *социокультурная адаптация, миграция, жизненный сценарий, акмеологический потенциал, акмеологические барьеры, акмеологические технологии*

The article deals with the problem of realization of life scenarios of Ukrainian migrants in their acme period through the prism of socio-cultural adaptation. In this regard, the living scenario is described as the acmeological potential of the migrant who undergoes transformation in adaptation to the new socio-cultural environment.

The correlation analysis illustrates the connection between the type of socio-cultural adaptation of Ukrainian emigrants, sensory-life orientations of internally displaced persons and their irrational scenario settings, which allows to consider the latter as acmeological barriers.

In this light, acmeological technologies for the restoration and development of the acmeological potential of the life scenario is required in the form of the Migrant Self-help Diary, aimed at studying the acmeological resources of the life scenario by the means of narration, and the acmeological training aimed at developing the skills of achieving the acmeological goal. The results of the study extend the boundaries of understanding the causes of maladaptation to the new inoculum environment and suggest ways to deal with the psychological barriers to implement migratory life scenarios in the acmeperiod.

Key words: *sociocultural adaptation, migration, life scenario, acmeological potential, acmeological barriers, acmeological technologies*

Обґрунтування проблеми. У зв'язку із економічною кризою, збройним конфліктом на Сході України, академічна і практична психологія вимагає нового погляду на проблему самореалізації особистості. Нестабільна політична і соціально-економічна ситуація провокує внутрішні і зовнішні міграційні процеси, а отже і проблему соціокультурної адаптації, що своєю чергою може створювати акмеологічні бар'єри у самоздійсненні мігрантів. У зв'язку з цим підсилюється вагомість вивчення шляхів оптимізації процесу, спрямованого на досягнення вершин (акме) особистісного, професійного, соціального і духовного самовдосконалення (акмеологізації (Т. Молодиченко [18])) в інокультурному середовищі. Серед чинників ефективного пристосування до зміненого середовища виокремлюємо акмеологічні ресурси, що є формою адаптаційних можливостей особистості, та забезпечують стійкість її взаємодії з навколишнім середовищем, відповідно до норм соціуму, особистісних цілей, мотивів та ставлення до себе (М.Хватова [20]). Особливого значення в такому контексті набуває життєвий сценарій, який розуміємо як когнітивно-емоційне

новоутворення ідентифікації індивіда, що відображається у поведінкових стратегіях внутрішньої моделі власного Я, та виражає життєву позицію індивіда (сукупність переконань щодо себе, ближніх та світу в цілому, необхідних для регуляції психічних станів і поведінки). У певній мірі життєвий сценарій виконує роль психологічного імунітету (показника адаптаційного ресурсу (С.Васьківська)), основне завдання якого протистояти деструктивному впливу оточення. Однак, звичні моделі поведінки, що базуються на певному культурному сценарію, потребують трансформації у зв'язку із зміною соціокультурного середовища. В такому випадку актуальності набуває діагностика життєвого сценарію з метою виявлення його ресурсного потенціалу для корегування акмеологічних бар'єрів.

Аналіз попередніх досліджень. Вагоме значення для розуміння шляхів процесу збереження ідентичності під час кризових подій, адаптації до нового культурного та етнічного середовища, інтеграції у ньому мають праці Д. Беррі, О.Блинової, Ф.Василюка, Н.Лебедевої, Л.Орбан-Лембрик, Г.Солдатової, В.Володько, О.Ровенчак, Т.Стефаненко, Т.Титаренко, А.Furnham, S.Bochner та ін.. Згідно аналізу праць цих дослідників вимушену міграцію розуміємо як психотравмуючий чинник та «зрив» звичного життєвого сценарію, а «творення діаспор» ефективною моделлю соціокультурної адаптації та акмеологічним середовищем (сприятливим для самореалізації).

Конструктивні та деструктивні чинники самореалізації творчого потенціалу людини у процесі акмеологізації є предметом зацікавлення психолого-акмеологічних досліджень. У такому напрямку слід відмітити праці Н.Кузьміної [13], яка причину зниження продуктивних результатів в нових умовах пов'язує із матрицею спрямованості (здібності, мотиви, відповідальність, компетентність, умілість або майстерність) та У.Гуменюк [10], якій вдалось емпірично виявити зв'язок ірраціональних вірувань, які науковець розглядає у контексті мотиву уникнення, із смислотворчими процесами, що є показником акмеологізації. Услід за У.Гуменюк притримуємось думки про недоцільність типологізації акме-спроможних і акме-неспроможних особистостей, натомість доцільності вивчення конструктивних та деструктивних чинників процесу

досягнення вершинного розвитку, що і спрямувало наш науково-практичний інтерес.

У попередніх дослідженнях нами було наголошено на ролі сценарних установок (рішень) – складової життєвого сценарію – у процесі соціокультурної адаптації [5], які відповідно транзакційним аналітикам, є несвідомою реакцією на загрози навколишнього середовища та слугують стратегією виживання на момент його прийняття (Е.Берн, К.Штайнер, Й.Стюарт, В. Джойнс, М. та Р. Гулдінг та ін.). Для осмислення механізмів самозахисту вагоме значення мають праці і Д.Янга [1], відповідно до яких дисфункційні схеми є наслідком незадоволення дитячих потреб, певного травматичного досвіду, що є близьким і до сценарної поведінки. Слід відмітити, в цьому напрямку дослідження С. Максимової [15], якій емпірично вдалось виявити зв'язок дитячих сценарних рішень (психологічних бар'єрів) з формами творчої активності (не адаптивної та адаптивної).

Разом з тим, спостерігаємо брак досліджень акмеологічного потенціалу життєвого сценарію у вимірі соціокультурної адаптації мігрантів. У зв'язку з цим скеровуємо мету праці на вивчення деструктивних сценарних рішень мігрантів як психологічних бар'єрів цього процесу та обґрунтування технологій їхнього психолого-акмеологічного супроводу.

Виклад основного матеріалу. Проблему самореалізації у контексті соціальної адаптації на сьогодні активно досліджує соціологія та соціальна психологія. Процес пристосування індивіда до визначених суспільних норм науковцями розглядається крізь призму теорії соціальних ролей (Д.Мід, Я.Морено, Т.Парсонс та ін.), де соціальне життя індивіда характеризується як низка драматичних вистав, а розвиток особистості – у контексті розігрування ролі (Д.Мід, І.Гофман та ін.). Разом з тим, психологія аналізує міграцію не лише у контексті соціальної взаємодії, особливостей референтних груп, а вивчає мотивацію цього процесу, чинники соціокультурної адаптації, психічне зоровя мігранта тощо. У цьому дослідженні зосереджуємо увагу на вивченні акмеологічного потенціалу життєвого сценарію мігранта, який розуміємо, як акумулятивну систему зовнішніх і внутрішніх ресурсів для адаптації індивіда у

соціумі та його максимальної самореалізації. Погоджуючись із сучасними поглядом на проблему творчого безсилля, як наявності барерів на шляху розкриття творчого потенціалу особистості [17] в акмеперіоді однією із причин нереалізованості вважаємо деструктивну частину життєвого сценарію, зокрема блокуючих творчість ірраціональних сценарних рішень. Для емпіричного підтвердження цієї тези нами був застосований опитувальник адаптації особистості до нового соціокультурного середовища (за Л.Янковським[2]), який дозволяє виявити рівень і тип адаптації емігрантів до нового соціокультурного середовища, враховуючи специфіку їх минулого досвіду (Таблиця1) (емпірична вибірка включила 103 українських емігранта – представники українського зарубіжжя Польщі, Німеччини, Чехії, Словачії, Фінляндії, Португалії, Бельгії, Нідерландів, Франції, Великобританії, США, Австрії, Канади, Норвегії, Італії, Данії, Швейцарії, Мозамбік, країн Східної Азії та ін.)

Таблиця1. Переважаючий тип та рівень соціокультурної адаптації українських емігрантів

переважаючий тип соціокультурної адаптації	низький (%)	середній (%)	високий (%)
Адаптивність	2,9	71,8	25,3
Конформність	9,7	89,3	1
Інтерактивність	5,8	86,4	7,8
Депресивність	9,7	90,3	0
Ностальгія	10,7	83,5	5,8
Відчуженість	13,6	86,4	0

Так, таблиця1 демонструє перевагу середнього рівня соціокультурної адаптації українських емігрантів (Адаптивність (71,8%), Конформність (89,3%), Інтерактивність (86,4%), Депресивність (90,3%), Ностальгія (83,5%), Відчуженість (86,4%)). Водночас високі оцінки шкали «Адаптивність», які б свідчили про особистісну задоволеність і прагненням до самореалізації, характерні лише 25,3% особам, шкали «Інтерактивність», яка демонструє бажання реалізувати себе шляхом досягнення матеріальної незалежності – 7,8%. Однією із причин таких результатів вважаємо наявність у емігрантів ірраціональних сценарних рішень (установок). Для перевірки цієї гіпотези нами

був застосований опитувальник ранніх дитячих рішень С.Максимової [15], що є модифікованим варіантом методики В.Петровського «Дитячі думки», який дозволяє виокремити сценарні установки людини, сформовані під впливом заборон і приписів батьків у дитячому віці (опитувальник адаптований українською мовою (Г.Гандзілевська, У.Нікітчук). Результати апробації вказують на достатню надійність, валідність, дискримінативність). Так, нами було відмічено, що заборона Не будь дитиною та припис Щосили намагайся переважають у емігрантів, віком від 20-30 років та 46-68 років, а мігрантам, віком від 31-45 років характерна заборона Не роби та припис Будь сильним. У зв'язку з тим, що хронологічно акмеперіод – період максимальної потенційної готовності до вершинних досягнень як в індивідуальному, так і в соціальному житті особистості – потенційно охоплює кінець пубертату, юнацький вік, ранню та середню дорослість і може бути приблизно окреслений віковими рамками від 16 до 55-60 років (У.Гуменюк [10]), такі заборони можемо вважати акмеологічними барерами, адже, відповідно працям С.Максимової [15], заборона Не роби гальмує адаптивну форму творчої активності, що призводить до відсутності здібностей до творчої самореалізації, а заборона Не будь дитиною, блокуючи неадаптивну форму активності, «народжує» виконавців (С.Максимова [15]). Відмітимо, що між заборонаю Не будь дитиною існує статистичний зв'язок з шкалою соціокультурної адаптації Відчуженість (,195, $p < 0,05$). Окрім того, відмічено статистично значущі зв'язки між іншими її шкалами та заборонами, що демонструє Таблиця 2. Такі результати дають підстави виокремлені сценарні рішення вважати психологічними барерами соціокультурної адаптації, серед яких найбільш активною у контексті деструкції всіх її типів є заборона Не будь успішним. Очевидно, що заборони є психологічним барером і акмеологізації мігранта, адже успішна адаптація є критерієм і показником акмеологічного ресурсу особистості [20].

Таблиця 2. Результати кореляційного аналізу між показниками соціокультурної адаптації та сценарних установок

Заборона Тип адаптації	Адаптивність	Конформність	Депресивність	Ностальгія	Відчуженість
Не будь дитиною	-,004 ,966	,096 ,335	,194 ,050	,016 ,870	,195* ,049
Не будь успішним	-,274** ,005	-,243* ,013	,290** ,008	,222* ,024	,223* ,023
Не будь першим	-,139 ,161	-,140 ,159	,326** ,001	,206* ,037	,261** ,008
Не будь значущим	-,180 ,069	-,137 ,169	,279** ,004	,231* ,019	,355** ,000
Не будь (не проявляйся)	-,180 ,068	-,221* ,025	,310** ,001	,293** ,003	,206* ,037
Не зближуйся	-,174 ,079	-,109 ,274	,318** ,001	,254** ,010	,173 ,080
Не будь собою	-,175 ,077	-,169 ,088	,280** ,004	,244* ,013	,130 ,191
Не будь здоровим	-,213* ,031	-,182 ,066	,275** ,005	,278** ,005	,036 ,718
Не дорослішай	-,166 ,095	-,165 ,095	,200* ,042	,166 ,094	-,049 ,624
Не відчувай	-,180 ,069	-,036 ,719	,218* ,027	,039 ,693	,042 ,674
Не належ	-,238* ,016	-,250* ,011	,142 ,154	,201* ,041	,101 ,310

Як і більшість науковців притримуємося думки, що одним із вагомих критеріїв досягнення акме є осмислення життя. Разом з тим, результати кореляційного аналізу між шкалами методики дослідження смисложиттєвих орієнтацій (тест смисложиттєвих орієнтацій (Д.Леонтьєва), що є адаптованою версією теста «Ціль в житті» (Purpose-in-Life Test, PIL) Джеймса Крамбо і Леонарда Махоліка для вивчення переживань індивідом онтологічної значимості життя [14]) та сценарних рішень (емпірична вибірка включила 29 внутрішньо переміщених осіб) демонструють відсутність сенсу, що може свідчити про пошуки іншого, а отже трансформацію сталого сценарію, його

внутрішньої програми. У підтвердження цього приводимо виявлені статистично значущі зв'язки між шкалою Цілі життя, яка демонструє наявність або відсутність в житті досліджуваного цілей у майбутньому, що надають життю осмисленість, спрямованість і часову перспективу, та заборон Не проявляйся (-,398, $p < 0,01$), Не будь собою (-,399, $p < 0,01$); між шкалою Процес життя або інтерес і емоційна насиченість життя та Не будь собою (-,512, $p < 0,05$), Не будь успішним (-,527, $p < 0,05$), Не твори (-,471, $p < 0,01$); Результативність життя, або задоволеність самореалізацією та Не будь собою (-,471, $p < 0,01$), Не будь успішним (-,464, $p < 0,01$).

Такі результати підтверджують вагомість створення акмеологічних технологій, для оптимізації реалізації життєвого сценарію мігранта. У межах акмеологічного підходу, сутність якого полягає у вивченні особистості, зорієнтованої на досягнення вершин життєдіяльності, у вимірах індивід – особистість – індивідуальність, життєвий сценарій розглядаємо як акмеологічний потенціал особистості. Потенціал самореалізації в акмеології розглядається як система ресурсів, що постійно поповнюється і відновлюється [4]. Згідно концепції акмеологічних ресурсів М.Хватової [20] останні розглядаються не лише з позиції індивідуального і соціального явища, а і з інваріантної типології та варіативних складових. Такі критерії інваріанту, як стійкість, повторюваність, узагальненість, стабільність, відображають і критерії життєвого сценарію, що дає підстави вважати його інваріантним акмеологічним потенціалом. Тому услід за М.Хватовою до показників акмеологічного ресурсу життєвого сценарію відносимо соціальність, продуктивність та самореалізацію, життєстійкість.

Для оптимізації самореалізації українських емігрантів у вимірі збереження етнонаціональної ідентичності вагоме значення набуває пошук акмеологічного середовища, яким відповідно психологічним реконструкціям життєвих сценаріїв в акмеперіоді письменників-емігрантів другої та третьої хвилі еміграції [6; 7], можуть бути мистецькі, літературні, наукові та ін. об'єднання українського зарубіжжя. Загальновідомо, що емігрант не завжди має можливість реалізувати свій творчий потенціал засобом працевлаштування.

Тому важливим є залучення різних сфер для втілення життєтворчого задуму, що можуть забезпечити об'єднання за інтересом. На прикладі виокремлених персоналій письменників-емігрантів було прослідковано [7], що патріотично зорієнтована життєва позиція, що проявляється у їхніх віруваннях та переконаннях, яку виділяємо ресурсом їхнього сценарію життя, в перспективі сприяла протистоянню асиміляційним процесам та допомогла їм зберегти національну ідентичність. Окрім того, нами було виявлено, що більшість письменників-емігрантів події свого життя, факти, переживання, роздуми, зміни тощо, фіксували у своїх щоденниках. На сьогодні ця форма наративу (розповідь про себе) – не лише різновид мемуарної літератури, а і засіб самопізнання, саморозвитку. У сучасних дослідженнях (Т.Костіна[12]) наратив розглядається як вербалізована частина життєвого сценарію. У зв'язку з цим нами було розроблено та апробовано Щоденник психологічної самопомоги для мігранта («Як знайти акме ресурс»). Щоденник психологічної самопомоги для мігранта спрямований на дослідження акмеологічних ресурсів його життєвого сценарію засобами наративізації. Структурна композиція щоденника відповідає рівневій моделі акмеологічного потенціалу життєвого сценарію, що ґрунтується на теорії Архетипів К.Юнга та сучасних концепціях творчості. Зміст акме ресурсу життєвого сценарію складають переконання як усвідомлена потреба особистості, що спонукає її діяти згідно своїх ціннісних орієнтацій, та вірування як сценарні рішення, прийняті переважно несвідомо, під впливом сильних емоційних дитячих вражень. Стрижневим акме ресурсом, що організовує розподіл інших ресурсів для успішної соціальної адаптації через самопрезентацію мігранта виокремлено мрію-ціль (чинник творчо-пошукової активності (О.Матвієнко)), механізмом – смисли. Акмеологічний потенціал життєвого сценарію досліджується у вимірі процесу індивідуації та включає такі етапи: духовна ідентифікація – колективне несвідоме (усвідомлення досвіду предків), гендерна ідентифікація – Аніма/Анімус (вирішення інтра- та інтер- персональних конфліктів), творча ідентифікація – Тінева сторона (активація творчої енергії), соціальна ідентифікація – Персона (корегування сценарних установок та модифікація

стратегій самопрезентації), індивідуальна ідентифікація (знаходження Самості). Наративні практики сприяють усвідомленню смисложиттєвих орієнтирів, що має позитивний вплив на акмеологізацію мігранта. Окрім того, Щоденник самопомоги містить матеріали, які можуть використовуватись психологами у розробці акме-тренінгів, консультуванні та терапевтичній роботі, зокрема для усвідомлення інтроєктованих родинних смислів, які мали вплив на формування сценарію, та породження власних, що сприяють його реалізації в акме періоді.

Дослідження і корекція життєвого сценарію найефективнішою є в умовах групової терапевтичної роботи, тому що спирається на ресурси не окремої людини, а всієї групи [19]. У зв'язку з цим нами було розроблено та презентовано представникам українського зарубіжжя Польщі (м.Варшава) акмеологічний тренінг у межах психодраматичного, наративного та гештальт-аналітичного підходів, мета якого була спрямована на самопізнання мігрантів та розвиток навиків використання акме ресурсів для досягнення акме цілі. Вивчення акмеологічного ресурсу життєвого сценарію враховував принципи оптимізації самореалізації, зокрема ціннісно-смилових орієнтирів, діяльнісно-поведінкових установок, внутрішньо-особистісної і міжособистісної компетенції особистості [20]. Для створення образу майбутнього життєвий проект попередньо осмислювався та прогнозувався щодо його досягнення за допомогою метафоричного наративу (алгоритм роботи базувався на методі О.Колобовнікової [11]). Центральним елементом тренінгу було обрано психодраматичну техніку «Проекція в майбутнє», модифіковану відповідно до його мети. Послугуючись дослідженнями П.Горностая [9], який наголошує на інтеграції психотерапій Та (транзактного аналізу) та психодрами («Транзактна психодрама»), було застосовано варіант психодрами на тему життєвого сценарію – скриптодраму – виведення на сцену тих вузлових моментів, навколо яких розігрується життєва драма людини, та техніку «Здійснення мрії» (О.Колобовнікової), що включає алгоритм досягнення цілі. Нами було враховано, що орієнтиром акмеологічного сценарію є акме ціль, яка активує в певному просторі і часі акме смисл. Тому ми притримувались положення, що сприятливою психологічною умовою акмеологізації є формування установки на

цей процес, а джерелом –протиріччя (акмеологічні суперечності) між складовими акмеологічного потенціалу (В.Марков [16] узагальнив їх як «хочу» (мотив) та «можу» (можливості)). Можливості в такому контексті включають сильну сторону життєвого досвіду. У межах тренінгу особлива увага була приділена його емоційно-смісловому компоненту, адже соціокультурна адаптація супроводжується кризою ідентичності (О.Блинова[5]), результатом подолання якої є її трансформація. У зв'язку з цим вагоме значення у роботі із життєвим сценарієм мала теза про те, що повністю змінювати сценарій не бажано, адже намір серйозної трансформації може викликати у людини страх втрати власного Я [19].

Відмітимо, що формування адекватної життєвої позиції супроводжувалася вправами, спрямованими на розвиток саногенного мислення (психічний процес, що проявляється в осмисленні травмуючи емоціогенних факторів, усвідомленні неконструктивних програм поведінки та передбачає їх корекцію й набуття навичок застосування адекватних способів реагування в ситуації напруги(А.Гільман[8])). Сприятливою умовою для вирішення завдань пошуку ефективних стратегій само презентації – невідомого компоненту процесу самореалізації –стало активування та присвоєння ресурсних життєвих ролей засобами наративізації та психодраматичних технік, що супроводжувалось гештальт-терапевтичним супроводом. Гештальт підхід розглядає існування індивіда як єдине поле організм-середовище. У зв'язку з цим згідно цього підходу нема невдалих сценаріїв, є труднощі в творчому пристосуванні, ігноруванні нового досвіду, що проявляються у порушенні функціонуванні Селф [19]. Для інтеграції та присвоєння досвіду мігрантам було запропоновано застосовувати протягом певного періоду часу матеріали Щоденника самодопомоги, результати аналізу якого свідчать про досягнення мети акмеологічних технологій.

Висновки. Таким чином, різне ставлення мігрантів до труднощів, подолання кризових ситуацій, про що відмічають сучасні дослідники, залежить не лише від особистісних характеристик, які впливають на процес адаптації, зокрема локус контролю, екстраверсія/інтроверсія, культурна гнучкість, вміння

вирішувати конфліктні ситуації та ін., а і від особливостей формування та розгортання життєвих сценаріїв. Емпіричне дослідження дає підстави виокремити ірраціональні сценарні рішення психологічними баєрами соціокультурної адаптації та самореалізації мігрантів, що своєю чергою розширює межі розуміння акмеологічних барерів та причин дезадаптації до нового інокультурного середовища. Життєвий сценарій як акмеологічний потенціал мігранта (аккумулятивна система зовнішніх і внутрішніх ресурсів для адаптації індивіда у соціумі та його максимальної самореалізації) в умовах пристосування до нового соціокультурного середовища потребує корекції деструктивних сценарних установок, формування акмеологічних орієнтирів та розвитку умінь ними користуватись, на що і спрямовані запропоновані акмеологічні технології. **Перспективу подальших розвідок** вбачаємо у виокремленні особливостей акмеограми життєвого сценарію української творчої інтелігенції

Список використаних джерел:

1. Young J . Schema therapy / Young J., Klosko J., Weishaar M. // – N.Y., London, 2003
2. Адаптация личности к новой социокультурной среде (тест Л.В. Янковского) / Сонин В.А. Психодиагностическое познание профессиональной деятельности. – СПб. : Речь, 2004. – С.206–211.
3. Блинова О. Криза ідентичності як мотиваційна основа міграційної поведінки/ О. Є. Блинова //Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – 2011. – Вип. 16 (2). – С. 28-36. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpfsp_2011_16%282%29__6
4. Булига І.В. Психологічні особливості акмеологічних здобутків зрілої особистості // Современные научные исследования и инновации. 2011. № 3 [Электронный ресурс]. URL: <http://web.snauka.ru/issues/2011/07/1297> (дата обращения: 29.09.2017).
5. Гандзілевська Г. Роль сценарних установок у процесі соціокультурної адаптації українських емігрантів / Г.Гандзілевська, В.Поліщук //Науковий

- вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського Психологічні науки:збірник наукових праць /за ред. Ірини Савенкової. –№1 (17), квітень 2017. –Миколаїв: МНУ імені В.О, сухомлинського,2017. –С.41-47
6. Гандзілевська Г.Б. Збереження національної ідентичності творчою діаспорою українців Австралії. /Г.Б. Гандзілевська // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Вип.25. – С. 21-25.
 7. Гандзілевська Г. Б. Ресурс життєвих сценаріїв українських письменників-емігрантів /Г.Б. Гандзілевська // Українська діаспора: проблеми дослідження: тези доповідей Міжнародної наукової конференції, 27–28 вересня 2016 р., м. Острог / Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Острозька академія», Українське історичне товариство. – Острог, 2016. – С.262-264
 8. Гільман А. Психологічні умови формування саногенного мислення студентської молоді: *автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07* / Гільман Анна Юріївна; Нац. ун-т «Остроз. акад.». – Острог, 2017. –20 с.
 9. Горностай П. Личность и роль: Ролевой подход в социальной психологии личности : [монография] / П. П. Горностай. – К. : Интерпресс ЛТД, 2007. – 311 с.
 - 10.Гуменюк, Уляна Ігорівна. Особливості ірраціональних вірувань акмеперіоду людини в залежності від домінуючої психологічної функції та загальної установки свідомості : *автореф. дис ... канд. психол. наук : 19.00.07* / Уляна Ігорівна Гуменюк . – Хмельницький : Б.в., 2011 . – 20 с
 - 11.Колобовникова А. Психокоррекция жизненных сценариев методом сказкотерапии [Электронный ресурс] / А. Колобовникова. – Режим доступа :<http://www.transactional-analysis.ru/script/168-fairytale?format=pdf>.
 - 12.Костіна Т. О. Наративна складова життєвого сценарію особистості / Т. О. Костіна // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2013. Вип. 13. С. 163–169.

13. Кузьмина Н. Фундаментальная акмеология как важнейший ресурс процесса повышения продуктивности образования / Н. В. Кузьмина // Проблемы освіти: збірник наукових праць. – Вип. 84. – Житомир-Київ, 2015. – 356 с.
14. Леонтьев Д. А. Тест смысло-жизненных ориентации (СЖО). 2-е изд. — М.: Смысл, 2000. — 18 с.
15. Максимова С. В. Творчество: созидание или деструкция : монография / С. В. Максимова. – М. : Академический проект, 2006. – 222 с.
16. Марков В. Н. Личностно-профессиональный потенциал кадров управления : психолого-акмеологическая оценка и оптимизация : дис. ... доктора психол. наук / В. Н. Марков. – М., 2004. – 453 с.
17. Міщина Лариса Петрівна ... Творчий потенціал особистості у період пізньої дорослості // Монографія. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. – 400 с. 3.
18. Молодиченко Т. А. Стратометрическая концепция акмеологизации личности и социальная стратификация общества [Текст] / Т. А. Молодиченко // Известия Саратовского университета. Новая серия. Сер.: Философия. Психология. Педагогика. - 2010. - Вып. 1. - С. 83-87.
19. Проблема жизненного сценария личности: психологические подходы к пониманию феномена, исследование и коррекция в психотерапии. <http://esalen42.ru/library/psihoterapy/73-problemazhiznennogo-scenariya-lichnosti-psihologicheskie-podhody-kponimaniyu-fenomena-issledovanie-i-korreksiya-v-psihoterapii.html>) Опубликовано: Полетаева А. В., Григорьева Е. В., Ляхова М. А. Теоретические представления о жизненном сценарии. Постнеклассическая практическая психология: региональный опыт: коллективная монография / под ред. М. С. Яницкого, Ю. В. Пелеха. - Тернополь: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 366 с.
20. Хватова М. В. Концепция развития акмеологических ресурсов психологического здоровья молодежи: автореф. дис. ... доктора психол. наук: 19.00.13 / Хватова Марина Владимировна – Тамбов. – 2012. – 52 стр.

